

УДК 008 (73)

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ НОВОГО СВІТУ
ОЧИМА ДЖОНА ЛЕРА

Марина ГРИМИЧ

доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник відділу культурологічних досліджень НДІУ

Анотація. Стаття присвячена канадському досліднику Джону Леру, розглянуто етапи його наукової біографії та здійснено огляд праць, присвячених українському культурному ландшафту в Північній та Південній Америці.

Ключові слова: Джон Лер, канадська україністика, культурний ландшафт, українці Канади, українці Південної Америки.

УКРАИНСКИЙ КУЛЬТУРНЫЙ ЛАНДШАФТ НОВОГО СВЕТА
ГЛАЗАМИ ДЖОНА ЛЕРА

Марина ГРИМИЧ

доктор исторических наук,
ведущий научный сотрудник отдела культурологических исследований НИИУ

Аннотация. Статья посвящена канадскому исследователю Джону Леру, рассмотрены этапы его научной биографии и осуществлен обзор работ, посвященных украинскому культурному ландшафту в Северной и Южной Америке.

Ключевые слова: Джон Лер, канадская украинистика, культурный ландшафт, украинцы Канады, украинцы Южной Америки.

THE UKRAINIAN CULTURAL LANDSCAPE IN THE NEW WORLD
THROUGH THE EYES OF JOHN LEHR

Maryna HRYMYCH

Doctor of Historical Sciences,
leading research fellow of the Cultural Studies Department of RIUS

Annotation. The article is devoted to the Canadian researcher John Lehr. It presents a review of his works on Ukrainian cultural landscape in North and South America as well as consideration of stages of his scientific biography.

Key words: John Lehr, Ukrainian studies in Canada, cultural landscape, Ukrainians in Canada, Ukrainians in South America.

© Гримич М.

Одним із завдань сучасної українознавчої науки є вивчення дослідницької спадщини та наукової біографії зарубіжних українців.

Ім'я канадського дослідника Джона Лера не є абсолютно невідомим в Україні. Так, одна з його статей була опублікована в журналі «Українознавство» [6], він є одним із авторів виданого в Україні колективного дослідження про українців Бразилії [5], а зараз готується до друку додатковий том «Енциклопедії Сучасної України», де йому буде присвячено окрему статтю.

Увага автора цієї статті до особистості Джона Лера викликана тим, що він є одним із ключових спеціалістів у світі в галузі українського культурного ландшафту Північної та Південної Америки.

Джон Кемпбел Лер (Lehr, John Campbell) народився 30 грудня 1943 р. в м. Кру (Crewe), район Чешіру (Cheshire), у Великобританії. Має шотландсько-німецькі етнічні корені. У 1966 р. він закінчив Уельський університет у м. Суонсі (Swansea), що у Великобританії, здобувши ступінь бакалавра – ВА (Honours). В 1971 р. Джон Лер отримав ступінь магістра (MA) в Альбертському університеті (Едмонтон, Канада), у 1978 р. захистив докторську дисертацію (PhD) в Манітобському університеті (Вінніпег, Канада). Має звання професора (1988 р.). У 1967–1969 рр. Джон Лер працював лектором у Стокпортському технологічному коледжі (Великобританія); в 1971–1973 рр. – викладачем географічного факультету Університету Вікторія (провінція Вікторія, Канада); в 1976–2012 рр. – викладачем, асистентом, доцентом, професором географічного факультету Вінніпезького університету (Канада). З 2012 р. і донині є провідним науковим співробітником

географічного факультету Вінніпезького університету.

Вивчення культурного ландшафту українців закордоння досі залишається для України темою екзотичною і значною мірою невідомою. Тим часом її актуальність не зменшується, а, навпаки, збільшується у зв'язку з досить активними новітніми міграційними процесами. Історичний досвід адаптації українських іммігрантів до нового середовища, процеси акультурації та асиміляції, формування нових – імміграційного та діаспорного – типів української культури є дуже показовими, більше того, вони можуть певною мірою пояснити чи навіть спрогнозувати долю нових українських іммігрантських спільнот чи громад, що витворилися на великих обшарах світу.

Сучасні українські міграційні спільноти практично майже повністю концентруються в урбаністичному середовищі, сільський культурний ландшафт за кордоном нині є рідкістю, проте досвід перших аграрних переселенських хвиль до Нового світу в кінці XIX – на початку XX ст. є дуже повчальним: адже це найстаріший зріз української іммігрантської історії.

Досліджень про аграрні міграції до Нового світу досить багато, однак переважно вони стосуються Канади. Докладну бібліографію праць на цю тему можна знайти на електронному ресурсі Манітобського університету (Канада) [54]. Серед цих праць велика частина стосується суто історичних аспектів [3, 4, 8, 14, 23, 47, 48, 52], духовної і матеріальної культури канадських українців [1, 2, 9, 14, 50, 51], історії церкви [11, 15, 17], важливим моментом в українсько-канадському дискурсі є фокусування на питанні ідентичності [8, 14, 16].

На фоні канадської дослідницької спадщини досягнення в царині вивчення аграрної міграції до Південної Америки є дуже скромними, в першому ряду її дослідників перебуває Джон Лер, який водночас є відомим спеціалістом в галузі українського культурного ландшафту в Західній Канаді.

Дослідницька тема культурного ландшафту в Північній Америці довгий час була прерогативою історичної географії. Однак за своєю суттю вона є дотичною і до історії Канади назагал, і до історії імміграції зокрема. Крім того, вона стосується як історії канадської культури, так і культурної спадщини іммігрантських та етнічних спільнот.

Інтерес до культурного ландшафту з боку представників різних дисциплін демонструє процес розмивання меж між науками, і це стосується не лише академічного середовища гуманітаристики, а й порубіжжя між природничими (у даному випадку географією) та гуманітарними (історія, культурологія, етнологія, фольклористика тощо) дисциплінами. Джон Лер і за освітою, і за дослідницькою спеціалізацією географ, незважаючи на це, у своїх працях він виходить за рамки класичної географії з її акцентованістю на природних ландшафтах, концентрується на історико-географічних моментах, залучаючи до кола своїх досліджень матеріали з народної (вернакулярної¹) та сакральної архітектури, щодо символічних об'єктів обжитого простору, топоніміки тощо. Дослідник активно цікавиться етнічною історією народів,

¹ Термін *вернакулярний* (від англ. vernacular) довгий час перекладався як «народний», однак останнім часом, у зв'язку з розвитком урбаністичних студій, він позначає непланову, не регульовану владою забудову чи то в місті, чи в сільській місцевості.

представники яких свого часу іммігрували до Канади і витворили знамениту багатокультурну канадську спільноту. Природно, що історія та історична географія західноканадських прерій передбачає особливу увагу до українського чинника.

Отже, більшість досліджень і публікацій Джона Лера стосується історичної географії етнічних поселень у канадських преріях (Західна Канада) [10, 22, 29, 30, 40, 42, 43, 45] з особливим акцентом на сільських околицях українців (про них йтиметься далі), гутеритів [21, 44] (їхні поселення і кладовища часом у Канаді називають просто моравськими), мормонів [53] та євреїв [19, 20]. Ряд його праць присвячено також культурі канадських аборигенів [38, 46].

Цей перелік досліджуваних етнічних спільнот якраз відрізняє Джона Лера від інших спеціалістів з української діаспори. Будучи знавцем широкого етнічного спектра історичної географії Західної Канади, він має змогу бачити історію чи специфіку окремої «етнічно забарвленої» місцевості і в ключі історико-міграційних та природно-ландшафтних закономірностей, і в ключі етнічної специфіки. Український культурний ландшафт канадських прерій представлений у його працях не ізольовано, як щось не схоже ні на що, а в контексті загальноімміграційних аграрних рухів і на фоні західноканадського імміграційного полотна. Разом з тим унікальні його риси на цьому тлі, його локальна специфіка «звучать» набагато переконливіше.

Зацікавлення українсько-канадським сільським культурним ландшафтом виникло у Джона Лера ще в 1970-х рр. Так, у 1975 р. з'являється його перша стаття про поведінкові моделі українців під час

піонерського освоєння Західної Канади [26], після того молодий дослідник розглядає взаємостосунки українських першопоселенців з державними установами [27], полеміку щодо українсько-канадської імміграції у вінніпезькій пресі [28]. У 1982 р. вийшла його праця на тему культурного ландшафту українців [32], у якій автор виклав коротку історію української імміграції до Канади, а також специфіку українського піонерського облаштування. Він розмежовує світський і сакральний ландшафти, акцентує увагу на привезених «старокрайових» елементах, інкорпорованих у нове природне середовище. Він демонструє, що якщо піонерський культурний ландшафт (за винятком найперших кількох років) був яскраво вираженим етнічним, то з комерціалізацією фермерського виробництва він втрачає свої специфічно національні риси. Дослідник зауважує, що етнічні культурні ландшафти (в тому числі й український) у канадських преріях завжди зазнавали натиску зовні, тому вони постійно змінювалися. Так, наприклад, українські піонери не мали змоги долучатися до вибору топоніміки для заснованих ними ж околиць (як правило, це робили англомовні чиновники чи прокладачі залізниць), їм вдалося дати назви лише кільком шкільним округам [32, с. 103].

У наступні роки з'явився ряд нових українознавчих публікацій авторства Джона Лера [34]. Зокрема, темі української церковної та народної архітектури в канадських преріях присвячено статті «Український культурний ландшафт: метафора виживання та акультурації» [33], «Українські хати в Альберті» [24], «Як змінюється стиль українських хат» [25]. У 1992 р. він стає одним із авторів

колективної монографії під назвою «Укорінитися в новій землі: етнічні культурні ландшафти в Північній Америці», написавши для неї розділ про українців на канадських преріях [35]. Власне, у цій науковій розвідці маємо можливість відчутти специфіку саме українських околиць порівняно з сусідніми локальними поселеннями інших етнічних та конфесійних груп. Українці, пише автор, на відміну від, скажімо, духоборів, ісландців, менонітів, які прибули до Канади добре організованими групами, часом цілими поселеннями, мігрували і селилися на новому місці більш стихійно і розпорошено. Вони не мали сильного лідерства, як мормони, яке б їх згуртувало. Проте ряд компактних українських поселень сформувалися на базі земляцьких приятельських зв'язків [35, с. 310]. А оскільки в них опинялися вихідці з різних місцевостей, то в Канаді відбувалася своєрідна інтеграція українців з різними локальними ідентичностями в одну спільноту, громаду. Дослідник також простежив взаємовідносини між українцями та представниками інших етнічних груп (поляків, румунів, німців), що прибули з одних і тих же регіонів Галичини і Буковини. Зазвичай вони селилися окремо, але зрідка деякі фракції іноетнічних земляків спостерігаються в українських компактних поселеннях. Що стосується євреїв-земляків, то вони тяжіли, за деякими винятками, саме до містечкових центрів [35, с. 310].

Ще однією особливістю українських поселень у канадських преріях є те, що, на відміну від менонітів та духоборів, які організовано виїжджали на попередньо вибрані землі і вибороли собі право селитися селами, українцям цього не вдалося, тому вони жили на окремих

господарствах (фермах), віддалено один від одного. Тому типова українська ферма являла собою, за словами дослідника, *eizelhof*² – самітню ізольовану садибу [35, с. 310].

Говорячи про творення культурного ландшафту, Дж. Лер зазначає, що в перші – виживальні – роки піонерського існування виявляти етнічну специфіку було неможливим, оскільки, опинившись на диких територіях, люди будували тимчасові безликі житла, такі як землянки (бурдеї) або наспіх зроблені з підручних матеріалів маленькі хатини (буди) за типом курних. А ось наступний етап облаштування українців на новій землі демонструє вже більше етнічних рис: вони ще не мали змоги навчитися будувати, як англосакси, тому за інерцією робили все, як у «старому краї». Цікаво, що коли вони стали зводити повноцінне стаціонарне житло, перші примітивні конструкції (бурдеї та буди) не знищувалися, а використовувалися як погребі, курники, комори, літні кухні тощо, тому проіснували досить довгий час. Окремі етнічні маркери матеріальної культури, як, наприклад, журавель, часом збереглися аж до 1980-х рр. [35, с. 315].

Не секрет, що одним із найбільш яскравих проявів етнічно забарвленого культурного ландшафту є народна архітектура, і Дж. Лер педантично вивчає специфіку саме українсько-канадських архітектурних традицій, спостерігаючи, як старокрайові технології перекочують на нову землю, адаптуючись до місцевих кліматичних та природних умов, як поступово трансформуються будівельні та покрівельні матеріали, змінюється планування хат. Дослідник

² З нім. *eizelhof* – садиба.

подає опис та характеристику цілої низки старих піонерських помешкань, які склали загальну картину українського культурного ландшафту в канадських преріях до 1920-х рр. [35, с. 315–327].

Починаючи з цього часового періоду, відбувається активна модернізація життя іммігрантів та їхніх дітей. Так, хати, побудовані за старокрайовим взірцем, стають немодними, поряд зі старими будуються нові. Оскільки землі у кожного було багато, то старі будівлі не руйнуються, а залишаються пообіч нових. Український культурний ландшафт змінюється: переведення фермерських господарств з категорії селянських на комерційні, активний розвиток сільськогосподарських технологій, застосування високоякісної сільськогосподарської техніки призводить до активної модернізації сільських околиць різних етнічних груп, їхньої уніфікації за англосаксонським взірцем. Однак при цьому «жіноча» частина побуту фермерських господарств завжди виявляє більшу консервативність і відданість старим етнічним традиціям. «Жіночі» сегменти фермерського простору повільніше піддавалися процесам акультурації [35, с. 325–327].

У 1999 р. у співавторстві з Й. Кацем вийшла книга есеїв Дж. Лера, куди ввійшли вибрані праці авторів з історичної географії канадських прерій [18]. Ця публікація узагальнила попередній академічний досвід двох науковців [41], у ній аналізується модель і динаміка етнічних групових поселень у Західній Канаді з 1874 до 1920-х рр. у контексті часу, простору і суспільства. У центрі уваги перебуває шість етнічних груп: меноніти, євреї, мормони, українці, духобори і гутерити. В окремих нарисах пояснюється, як і чому кожна з цих шести груп

втворила своєрідний культурний ландшафт на преріях. Пояснення ґрунтуються на високій оцінці ролі, яку зіграли іммігранти, цілі громади, культури та інституції в освоєнні Західної Канади. Досліджуються також моделі взаємодії між етнічними групами (їхніми громадами, інституціями) і приймальною стороною (англосаксами), державна політика щодо новоприбулих. Унаслідок усіх цих взаємовідносин і втворилася мозаїчна етнокультурна картина на канадських преріях, яка існує дотепер.

У розділі «Етнічність, інституції і ландшафт» автори, зокрема, зупинилися на недоліках системи розподілу земельних ділянок на квотерсекції по 160 акрів кожна, це привело до ізоляції окремих поселенців чи сімей. Причому це була ізоляція не лише щодо міжособистісної комунікації, а й у сенсі віддаленості від соціальних інфраструктур. Механістичний підхід у розподілі земельних ділянок не враховував природно-ландшафтних особливостей. Така система була зручною для адміністрування і акумуляції приватних капіталів, однак дещо негуманною до поселенців. Крім того, це стояло на заваді формуванню на базі скупчених поселень урбаністичних центрів [18, с. 168].

Акультураційних та асиміляційних процесів не уникнула жодна етнічна спільнота, щоправда, їхня швидкість і форма у всіх були різними. Так чи інакше, але матеріальна культура швидше адаптується до нового середовища, ніж духовна, відповідно, культурний ландшафт досить динамічно змінюється в часі, однак при цьому є дві категорії культурландшафтних елементів, які залишаються на тривалий час маркерами етнічності, передусім у сільській місцевості. Це церкви й кладовища, тобто сакральний ландшафт.

Через деякий час, наголошують автори, в середовищі іммігрантів стало модним і навіть престижним переймати канадський побут та життєві практики, і поступово вони також стали купувати сільськогосподарську техніку, вдягатися в магазинний одяг, будувати хати в канадському стилі і навіть запозичувати в рідну мову англійські словечка, як це робив Вуйко Штиф Табачнюк Якова Майданика. Говірка half-напів, якою писалися гумористичні дописи про Вуйка Штифа, демонструє процеси гібридизації в мові й матеріальній культурі [18, с. 179–180].

У 1996 р. Дж. Лер публікує статтю про українську околицю південно-східної Манітоби Стюартбьорн, що є частиною екологічної смуги паркленд (перехідна зона між преріями і тайгою) [36]. Пізніше з кількох публікацій [31] з'явиться книга [37], де простежено соціальну та економічну історію одного з найстаріших українських поселень Західної Канади – колонії Стюартбьорн (заснована в 1896 р.). На основі записів у книгах державних актів, піонерських мемуарів, україномовної та англомовної преси про громаду цього поселення відбувається аналіз соціальних, економічних та природно-екологічних викликів, що поставили перед унікальною спільнотою його мешканців. У книзі проаналізовано між-етнічні та внутрішньопоселенські взаємовідносини, на базі яких вона втворилася, зазначено, що вона кардинально відрізняється від гомогенних етнічних компактних поселень, сформованих на базі інших іммігрантів, які прибули з Європи. З одного боку, етнічні поведінкові моделі та життєві практики, привезені з історичної батьківщини, спричинили розвиток торговельних відносин у межах колонії, з іншого – релігійна міжусобиця

в українській громаді і дискримінаційне ставлення з боку мейнстрімівських канадських церков руйнували громаду, ділили її на окремі ворогуючі фракції, що тривалий час призводило до соціальної дисфункції.

У середині 1990-х Дж. Лер виявляє зацікавлення українським культурним ландшафтом Південної Америки. У 1995 р. він уперше вирушає з експедиційною подорожжю до Бразилії, а у 2011 р. разом з автором цієї статті та ще двома колегами (С. Ціпком та А. Нагачевським) удруже відвідує Бразилію як член історико-географічно-етнологічної експедиції, під час якої було обстежено ряд ключових поселень двох штатів (Парана і Санта-Катаріна), де українці проживають більш-менш компактно. У ході експедиції було зроблено чіткий розподіл дослідницьких та допоміжних обов'язків між її учасниками. Так, Дж. Лер як представник історичної та етнічної географії здійснював генеральне обстеження природного та культурного ландшафтів, історик С. Ціпко спрямовував свою увагу на інституційну історію української громади Бразилії; автор цієї статті та фольклорист А. Нагачевський концентрувалися на польових дослідженнях культури, побуту, життєвих практик та фольклору. Наслідком цієї експедиції стало українсько-бразильсько-канадське видання з історії та культури українців Бразилії [5], в якому опубліковано дві статті Дж. Лера у співавторстві з С. Ціпком на тему українсько-бразильського культурного ландшафту та ідентичності [12, 39]. Цей творчий тандем історичного географа і спеціаліста з історії української діаспори є надзвичайно продуктивним, два канадських дослідники спрямували свої зусилля на вивчення українських поселень

в інших країнах Південної Америки [6, 13]. Як результат у співавторстві була написана фундаментальна праця «Український культурний ландшафт Південної Америки», що ввійшла у перший том 5-томного видання «Антропология простору». Перший том має назву «Культурний ландшафт Києва та околиць» [7]. У цій праці продемонстровано, як залежно від різних природно-ландшафтних та соціально-правових умов у різних країнах Південної Америки (Бразилія, Аргентина, Парагвай) формуються різні типи української спільноти; простежено шляхи трансформації висхідної культурної (старокрайової) ситуації в досить відмінні локальні явища. Результати цих трансформацій виявляються в таких маркерах культурного ландшафту, як топоніміка, архітектура (світська та сакральна), символічний ландшафт (пам'ятники Т. Шевченку та писанкам, етнічна їжа тощо).

Ясно, що в різних іноетнічних середовищах інтенсивність поширення, або, за словами авторів, «проникнення у ландшафт», української культури є неоднаковою. Щоб дослідити його прояви, дослідниками взято за основу такі три категорії: центр, периферія, сфера. Цей підхід запозичено з праці Дона Майніга [49], який у такий спосіб окреслював межі культурного регіону мормонів у Сполучених Штатах. Ці терміни, вказують автори, не цілком підходять українському культурному регіону у Південній Америці, проте вони все ж слугують корисною основою для здійснення дослідження. У центрі українського культурного ландшафту Південної Америки перебуває містечко Прудентополіс (Парана, Бразилія), інтенсивність присутності українського етнічного чинника тут досить висока, цей населений пункт

насичений світською та сакральною символікою. Поза центром розташована широка, проте фрагментована українська периферія, де рідко зустрічаються світські символи, а той символізм, який присутній, майже повністю релігійний. Цей сільський ландшафт, стверджують автори, був створений людьми, зосередженими на виживанні на дивній для них землі, людьми, які без вагань адаптувалися до нових умов, коли цього вимагала необхідність. В українській *периферії* культура має спонтанний, не обов'язково постановочний прояв. Українська *ж сфера* в Південній Америці включає далекі поселення, де українці присутні часто у значній кількості, проте пропорційно становлять невелику частку від загального населення (Буенос-Айрес в Аргентині, Куритиба та Каскавель у Парані, Енкарнасьйон у Парагваї), і де населення українського походження нерідко прагне залишити свій культурний слід у міському ландшафті.

Наостанок хочеться навести особливості дослідницького стилю Джона Лера. Як зазначалося вище, як українознавець він не «вирізає» українську спільноту з іноетнічного багатокультурного середовища, а розглядає її в його контексті. Будучи обізнаним з моделями заселення і впливу засобами культури на навколишнє середовище неукраїнських етнічних та конфесійних груп, дослідник проводить цікаві паралелі та порівняння.

Однією із сильних сторін його дослідницького доробку є картографічна робота. Мапи в його тексті не просто ілюструють чи візуалізують словесний текст, а, так би мовити, удосконалюють його. Назагал без постаті канадського науковця Джона Лера на сьогодні неможливо уявити українсько-канадську

україністику, зокрема у галузі вивчення найстарішої – аграрної – хвилі української міграції в Новий світ, та динаміку і трансформацію культури, перевезеної з Європи на нові терени, яка залишила суттєвий слід у світському, релігійному та символічному культурному ландшафті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гримич М. Нариси з українсько-канадської фольклористики: Богдан Медвідський. – К.: Дуліби, 2016. – 312 с.
2. Климаш Р.-Б. Українська народна культура в канадських преріях / наук. ред. М. Гримич. – К.: Дуліби, 2013. – 320 с.
3. Марунчак М. Студії до історії українців Канади. – Т. 1–5. – Вінніпег, 1964–1980.
4. Марунчак М. Історія українців Канади. – Т. 1–2. – Вінніпег, 1968–1974 (2-ге вид. – 1991).
5. Українці Бразилії / Os Ucrainianos do Brasil / Ukrainians in Brazil / Гримич М. та інші (наук. ред.). – К.: Дуліби, 2011. – 262 с.
6. Ціпко С., Лер Дж. Волинь у новому світі: українські поселення в Парагваї // Українознавство. – 2006. – №3. – С. 289–293.
7. Ціпко С., Лер Дж. Український культурний ландшафт в Південній Америці // Антропология простору: у 5 т. – Т. 1: Культурний ландшафт Києва та околиць. – К.: Дуліби, 2016 (у друці).
8. A Heritage in Transition: Essays in the History of Ukrainians in Canada / Lupul M. R. (ed.). – Toronto: McClelland and Stewart Ltd., 1982.
9. Balan J. The Populist Patriot: The Life and Literary Legacy of Illia Kiriak // Reimagining Ukrainian Canadians: History, Politics and Identity / Hinthier R.L., Mochoruk J. (ed.). – Toronto: University of Toronto Press, 2011. – P. 129–172.
10. Church M., Lehr J. C. The Portrayal of the Prairies in Canadian Children's Literature // Prairie Forum. – 2007. – № 32 (1). – P. 111–122.
11. Cipko S. St. Josaphat Ukrainian Catholic Cathedral, Edmonton: A History

- (1902–2002). – Edmonton: St. Josaphat Ukrainian Catholic Cathedral, 2009. – 244 p.
12. Cipko S., Lehr J. From the Prairies to Paraná: An Alberta Development Project in the Município de Prudentópolis, Brazil // Українці Бразилії / Os Ucríanios do Brasil / Ukrainians in Brazil / наук. ред. Гримич М. та ін. – К.: Дуліби, 2011. – С. 324–341.
13. Cipko S., Lehr J. Ukrainian settlement in Paraguay // *Prairie Perspectives*. – 2006. – №9 (1). – P. 31–46.
14. Continuity and Change: The Cultural Life of Alberta's First Ukrainians / Lupul M.R. (ed.). – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies and Historic Sites Service, Alberta Culture and Multiculturalism, 1988. – 268 p.
15. Dashko W. Tserkvy: a survey of Ukrainian Canadian church architecture in Ontario, its major roots and trends // *Polyphony: Bulletin of the Multicultural History Society of Ontario: Ukrainians in Ontario*. – 1988. – № 10 (1–2). – P. 191–201.
16. Driedger L. Ukrainian Identity in Canada // *New Soil – Old Roots: The Ukrainian Experience in Canada* / Rozumnyj J., ed. – Winnipeg: Ukrainian Academy of Arts and Sciences in Canada, 1983. – P. 183–207.
17. Hryniuk S. M., Yereniuk R. Building the New Jerusalem on the Prairies: The Ukrainian Experience // *Visions of the New Jerusalem: Religious Settlement on the Prairies* / Smillie B. G., ed. – Edmonton: NeWest Press, 1983. – P. 137–152.
18. Katz Y., Lehr J. The Last Best West: Essays on the Historical Geography of Western Canada. – Jerusalem: The Magnes Press of the University of Jerusalem, 1999. – 243 p.
19. Katz Y., Lehr J.C. Symbolism and Landscape: The Etzion Bloc in the Judean Mountains // *Middle Eastern Studies*. – 1995. – № 31(4). – P. 730–743.
20. Katz Y., Lehr J.C. The Last Best West: Essays on the Historical Geography of the Canadian Prairies. Jerusalem. – The Magnes Press, The Hebrew University, 1999. – 241 p.
21. Katz Y., Lehr J.C. By Their Faith Shall they Live: The Hutterite Colonies in North America 1874–2006. – Yad Tabenkin: The Research and Documentation Center of the Kibbutz Movement, 2006.
22. Katz Y., Lehr J.C. The last best West: essays on the historical geography of the Canadian prairies. – The Hebrew University; Magnes Press, 1999. – 243 p.
23. Kaye V. J. Early Ukrainian Settlements in Canada, 1895–1900: Dr. Josef Oleskow's Role in the Settlement of the Canadian Northwest. – Toronto: University of Toronto Press, 1964. – 420 p.
24. Lehr J. C. Ukrainian Houses in Alberta // *Alberta Historical Review*. – 1973. – № 21 (4) (Autumn). – P. 9–15.
25. Lehr J. C. Changing Ukrainian House Styles // *Alberta History*. – 1975. – № 23 (1) (Winter). – P. 25–29.
26. Lehr J. C. The Rural Settlement Behaviour of Ukrainian Pioneers in Western Canada, 1891–1914 // *Western Canadian Research in Geography* / Barr B.M. (ed.). – Vancouver: Tantalus, 1975. – P. 51–66.
27. Lehr J. C. The Government and the Immigrant: Perspectives on Ukrainian Bloc Settlement in the Canadian West // *Canadian Ethnic Studies*. – 1977. – 9 (1). – P. 42–55.
28. Lehr J. C. The Polemics of Pioneer Settlement: Ukrainian Immigration and the Winnipeg Press // *Canadian Ethnic Studies*. – 1980. – 12 (12).
29. Lehr J. C. Texas (When I Die): National Identity and Images of Place in Canadian Country Music Broadcasts // *Canadian Geographer*. – 1983. – № 27. – Vol. 4. – P. 361–370.
30. Lehr J. C. Ethnicity, Space and Place in Canada's Cultural Archipelago: The Construction of Identity // *The Canadian Alternative* / Klaus M. (ed.). – Würzburg: Königshausen and Neumann GmbH, 2003. – P. 23–36.
31. Lehr J. C. 'Shattered Fragments': Community Formation on the Ukrainian Frontier of Settlement, Stuartburn, Manitoba, 1896–1921 // *Prairie Forum*. – 2003. – № 28 (2) (Fall). – P. 219–34.
32. Lehr J. C. The Landscape of Ukrainian Settlement in Western Canada // *Great Plains Quarterly*. – 1982. – № 2. – Vol. 2. – P. 94–105.
33. Lehr J. C. The Ukrainian Sacred Landscape: A Metaphor of Survival and

- Acculturation // *Material History Bulletin*. – 1989. – № 29 (Spring). – P. 3–11.
34. Lehr J. C. Kinship and society in the Ukrainian pioneer settlement of the Canadian West // *Canadian Geographer*. – 1985. – № 29 (3). – P. 207–219.
35. Lehr J. C. Ukrainians in Western Canada // *To Build in a New Land: Ethnic Landscapes in North America* / Noble A.G. (ed.). – Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1992. – P. 309–330.
36. Lehr J. C. One family's frontier: life history and the process of Ukrainian settlement in the Stuartburn district of southeastern Manitoba // *Canadian Geographer*. – 1996. – № 40 (2). – P. 98–108.
37. Lehr J. C. Community and Frontier: A Ukrainian Settlement in the Canadian Parkland. – Winnipeg: University of Manitoba Press, 2011. – 261 p.
38. Lehr J., Barlett J., Tabvahtah J. The distant beat of my father's drums: Contemporary Aboriginal music and NCI-FM broadcasting, Manitoba, Canada // *GeoJournal*. – 2006. – № 65. – P. 79–90.
39. Lehr J., Cipko S. Ukrainians in Brazil: Findings from a Survey on Identity // *Українці Бразилії / Os Ucrânianos do Brasil / Ukrainians in Brazil* / наук. ред. М. Гримич та ін. – К.: Дуліби, 2011. – С. 161–190.
40. Lehr J., Katz Y. Ethnicity, institutions, and the cultural landscapes of the Canadian prairie west // *Canadian Ethnic Studies*. – 1994. – № 26 (2). – P. 70–87.
41. Lehr J., Katz Y. Mennonite, Jewish and Ukrainian Patterns of Settlement in Manitoba: Expression of Faith in the Landscape? // *A Sharing of Diversities: Proceedings of the Jewish, Mennonite, Ukrainian Conference 'Building Bridges'* / Stambrook F. (ed.). – Regina: Canadian Plains Research Center, University of Regina, 1999. – P. 49–62.
42. Lehr J., Everitt J., Evans S. The Making of the Prairie Landscape // *Prairie Forum*. – 2008. – № 33(1). – P. 1–38.
43. Lehr J., McGregor B. Using Schools to Map the Frontier of Settlement on the Canadian Prairies // *Great Plains Research*. – 2008. – № 18. – P. 53–66.
44. Lehr J., McGregor B., Hiebert W. Mapping Hutterite Colony Diffusion in North America // *Manitoba History*. – 2006. – № 53 (October). – P. 29–31.
45. Lehr J., Morski J.P. Family matters and global concerns: the origins of the Ukrainian pioneer diaspora, 1891–1914 // *Journal of Historical Geography*. – 1999. – № 25 (3). – P. 349–366.
46. Lehr J., Tabvahtah J., Barlett J. Identity and Environment in Contemporary Inuit Music // *Prairie Perspectives: Geographical Essays*. – 2004. – Vol. 7. – P. 11–20.
47. Martynowych O. The Ukrainian Block Settlement in East Central Alberta, 1890–1930: A History. – Historic Sites Services. Occasional paper. – No. 10. – 1985, 2-ге вид. 1990. – 412 p.
48. Martynowych O. Ukrainians in Canada. The Formation Years (1891–1924). – Edmonton: Alberta University, Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1991. – 564 p.
49. Meinig D. W. The Beholding Eye: Ten Versions of the Same Scene. The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays / Meinig D. W. (ed.). – Oxford and New York: Oxford University Press, 1979. – P. 33–48.
50. Nahachewsky A. Ukrainian dug-out Dwellings in East Central Alberta. – Edmonton, Alberta Culture Historic Sites Service Occasional Paper. – No. 11. – 286 p.
51. Nahachewsky A. Ukrainian Dance: A Cross-Cultural Approach. – McFarland Press, 2012.
52. Petryshyn J. Peasants in the Promised Land: Canada and the Ukrainians, 1891–1914. – Toronto: James Lorimar & Company, 1985.
53. Stadel C., Lehr J. C. Gruppensiedlung der Mennoniten und Ukrainer in der kanadischen Prairie // *Geographische Rundschau*. – 1996. – № 48. – Vol. 47. – P. 247–255.
54. Ukrainian-Canadian History, 1891–Present: A List of English-language Secondary Sources (Monographs, Book chapters, Collections, Articles). – Режим доступу: https://umanitoba.ca/faculties/arts/departments/ukrainian_canadian_studies/media/Ukrainian_Canadian_History_biblio.pdf

REFERENCES

1. HRYMYCH, M. (2016). *Essays on Ukrainian-Canadian Folklore Studies: Bohdan Medvidskiy*. Kyiv: Duliby, 312 p. [in Ukr.]
2. KLYMASH, R.-B. (2013). *Ukrainian Folklore in Canadian Prairies*. Kyiv: Duliby, 320 p. [In Ukr.]
3. MARUNCHACK, M. (1964–1980). *Studies on Ukrainian-Canadian History*. Vol. 1–5. Winnipeg. [In Ukr.]
4. MARUNCHACK, M. (1968–1974). *History of Ukrainians in Canada*. Vol. 1–2. Winnipeg. [In Ukr.]
5. HRYMYCH, M., ed., et al. (2011). *Ukrainians in Brazil*. Kyiv: Duliby, 262 p. [in Ukr.]
6. TSIPKO, S. and LEHR, Dzh. (2006). Volyn in the New World: Ukrainian Settlements in Paraguay. *Ukrainoznavstvo*, Vol. 3, pp. 289–293. [in Ukr.]
7. TSIPKO, S. and LEHR, Dzh. (to be published in 2016). The Ukrainian Cultural Landscape in South America. In: *Antropolohiya prostoru, v 5 t., t.1: Kulturnyi landshaft Kyieva ta okolyts*. (The Anthropology of Space: in 5 Volumes. Vol. 1: Cultural Landscape of Kyiv and Its Suburbs). Kyiv: Duliby. [in Ukr.]
8. [LUPUL, M. R., ed.] (1982). *A Heritage in Transition: Essays on the History of Ukrainians in Canada*. Toronto: McClelland and Stewart Ltd. [in Eng.]
9. BALAN, J. The Populist Patriot: The Life and Literary Legacy of Illia Kiriak. In: R. L. HINTHER and J. MOCHORUK, ed., *Re-imagining Ukrainian Canadians: History, Politics and Identity*. Toronto: University of Toronto Press, 2011, pp. 129–172. [in Eng.]
10. CHURCH, M. and LEHR J. C. (2007). The Portrayal of the Prairies in Canadian Children's Literature. *Prairie Forum*, Vol. 32 (1), pp. 111–122. [in Eng.]
11. CIPKO, S. (2009). *St. Josaphat Ukrainian Catholic Cathedral, Edmonton: A History (1902–2002)*. Edmonton: St. Josaphat Ukrainian Catholic Cathedral, 244 p. [in Eng.]
12. CIPKO, S. and LEHR, J. (2011). From the Prairies to Paraná: An Alberta Development Project in the Municipio de Prudentópolis, Brazil. In: M. HRYMYCH, ed., et al., *Ukrainians in Brazil*. Kyiv: Duliby, 2011, pp. 324–341. [in Eng.]
13. CIPKO, S. and LEHR, J. (2006). Ukrainian Settlement in Paraguay. *Prairie Perspectives*, 9 (1), pp. 31–46. [in Eng.]
14. [LUPUL, M. R., ed.] (1988). *Continuity and Change: The Cultural Life of Alberta's First Ukrainians*. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies and Historic Sites Service, Alberta Culture and Multiculturalism, 268 p. [in Eng.]
15. DASHKO, W. (1988). Tserkvy: a Survey of Ukrainian Canadian Church Architecture in Ontario, Its Major Roots and Trends. *Polyphony: Bulletin of the Multicultural History Society of Ontario: Ukrainians in Ontario*, 10 (1–2), pp. 191–201. [in Eng.]
16. DRIEDGER, L. (1983). Ukrainian Identity in Canada. In: J. ROZUMNYJ, ed., *New Soil – Old Roots: The Ukrainian Experience in Canada*. Winnipeg: Ukrainian Academy of Arts and Sciences in Canada, pp. 183–207. [in Eng.]
17. HRYNIUK, S. M. and YERENIUK, R. (1983). Building the New Jerusalem on the Prairies: The Ukrainian Experience. In: B. G. SMILLIE, ed., *Visions of the New Jerusalem: Religious Settlement on the Prairies*. Edmonton: NeWest Press, pp.137–152.
18. KATZ, Y. and LEHR, J. (1999). *The Last Best West: Essays on the Historical Geography of Western Canada*. Jerusalem: The Magnes Press of the University of Jerusalem, 243 p.
19. KATZ, Y. and LEHR, J. C. (1995). Symbolism and Landscape: The Etzion Bloc in the Judean Mountains. *Middle Eastern Studies*, 31 (4), pp. 730–743. [in Eng.]
20. KATZ, Y. and LEHR J. C. (1999). *The Last Best West: Essays on the Historical Geography of the Canadian Prairies*. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 241 p. [in Eng.]
21. KATZ, Y. and LEHR J. C. (2006). *By Their Faith Shall They Live: The Hutterite Colonies in North America 1874–2006*.: Yad Tabenkin: The Research and Documentation Center of the Kibbutz Movement. [In Hebrew]

22. KATZ, Y. and LEHR, J. (1999). *The Last Best West: Essays on the Historical Geography of the Canadian Prairies*. The Hebrew University; Magnes Press, 243 p. [in Eng.]
23. KAYE, V. J. (1964). *Early Ukrainian Settlements in Canada, 1895–1900: Dr. Josef Oleskow's Role in the Settlement of the Canadian Northwest*. Toronto: University of Toronto Press, 420 p. [in Eng.]
24. LEHR J. C. (1973). Ukrainian Houses in Alberta. *Alberta Historical Review*, 21 (4) (Autumn), pp. 9–15. [in Eng.]
25. LEHR J. C. (1975). Changing Ukrainian House Styles. *Alberta History*, 23 (1) (Winter), pp. 25–29. [in Eng.]
26. LEHR J. C. (1975). The Rural Settlement Behaviour of Ukrainian Pioneers in Western Canada, 1891–1914. In: B. M. BARR, ed., *Western Canadian Research in Geography*. Vancouver: Tantalus, pp. 51–66. [in Eng.]
27. LEHR J. C. (1977). The Government and the Immigrant: Perspectives on Ukrainian Bloc Settlement in the Canadian West. *Canadian Ethnic Studies*, 9 (1), pp. 42–55. [in Eng.]
28. LEHR J. C. (1980). The Polemics of Pioneer Settlement: Ukrainian Immigration and the Winnipeg Press. *Canadian Ethnic Studies*, 12 (12). [in Eng.]
29. LEHR, J. C. (1983). Texas (When I Die): National Identity and Images of Place in Canadian Country Music Broadcasts. *Canadian Geographer*, 27 (4), pp. 361–370. [in Eng.]
30. LEHR, J. C. (2003). Ethnicity, Space and Place in Canada's Cultural Archipelago: The Construction of Identity. In: M. KLAUS, ed., *The Canadian Alternative*. Würzburg: Königshausen and Neumann GmbH, pp. 23–36. [in Eng.]
31. LEHR, J. C. (2003). "Shattered Fragments": Community Formation on the Ukrainian Frontier of Settlement, Stuartburn, Manitoba, 1896–1921. *Prairie Forum*, 28 (2) (Fall), pp. 219–34. [in Eng.]
32. LEHR, J. (1982). The Landscape of Ukrainian Settlement in Western Canada. *Great Plains Quarterly*. Vol. 2, (2), pp. 94–105. [in Eng.]
33. LEHR, J. (1989). The Ukrainian Sacred Landscape: A Metaphor of Survival and Acculturation. *Material History Bulletin*, 29 (spring), pp. 3–11. [in Eng.]
34. LEHR, J. (1985) Kinship and Society in the Ukrainian Pioneer Settlement of the Canadian West. *Canadian Geographer*, 29 (3), pp. 207–219. [in Eng.]
35. LEHR, J. (1992). Ukrainians in Western Canada. In: A.G. NOBLE, ed., *To Build in a New Land: Ethnic Landscapes in North America*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, pp. 309–330. [in Eng.]
36. LEHR J. (1996). One Family's Frontier: Life History and the Process of Ukrainian Settlement in the Stuartburn District of South-Eastern Manitoba. *Canadian Geographer*, 40 (2), pp. 98–108. [in Eng.]
37. LEHR J. (2011) *Community and Frontier: A Ukrainian Settlement in the Canadian Parkland*. Winnipeg: University of Manitoba Press, 261 p. [in Eng.]
38. LEHR, J. C., BARLETT, J. and TABVAHTAH, J. (2006). The Distant Beat of My Father's Drums: Contemporary Aboriginal Music and NCI-FM broadcasting, Manitoba, Canada. *GeoJournal*, 65, pp. 79–90. [in Eng.]
39. LEHR, J. and CIPKO, S. (2011). Ukrainians in Brazil: Findings from a Survey on Identity. In: M. HRYMYCH, ed., et al., *Ukrainians in Brazil*. Kyiv: Duliby, 2011, pp. 161–190. [in Eng.]
40. LEHR, J. C. and KATZ, Y. (1994). Ethnicity, Institutions, and the Cultural Landscapes of the Canadian Prairie West. *Canadian Ethnic Studies*, 26 (2), pp. 70–87. [in Eng.]
41. LEHR, J. C. and KATZ, Y. (1999). Mennonite, Jewish and Ukrainian Patterns of Settlement in Manitoba: Expression of Faith in the Landscape? In: F. STAMBROOK, ed., *A Sharing of Diversities: Proceedings of the Jewish, Mennonite, Ukrainian Conference "Building Bridges"*. Regina: Canadian Plains Research Center, University of Regina, pp. 49–62. [in Eng.]
42. LEHR, J. C., EVERITT, J. and EVANS, S. (2008). The Making of the Prairie Landscape. *Prairie Forum*, 33 (1), pp. 1–38. [in Eng.]
43. LEHR, J. C. and MCGREGOR, B. (2008). Using Schools to Map the Frontier of Settlement

- on the Canadian Prairies. *Great Plains Research*, 18, pp. 53–66. [in Eng.]
44. LEHR, J. and MORSKI, J. P. (1999). Family Matters and Global Concerns: the Origins of the Ukrainian Pioneer Diaspora, 1891–1914. *Journal of Historical Geography*, 25 (3), pp. 349–366. [in Eng.]
45. LEHR, J. C., MCGREGOR, B. and HIEBERT, W. (2006). Mapping Hutterite Colony Diffusion in North America. *Manitoba History*, 53 (October), pp. 29–31. [in Eng.]
46. LEHR, J. C., TABVAHTAH, J. and BARLETT, J. (2004). Identity and Environment in Contemporary Inuit Music. *Prairie Perspectives: Geographical Essays*, Vol. 7, pp. 11–20. [in Eng.]
47. MARTYNOWYCH, O. (1985, 1990). The Ukrainian Block Settlement in East Central Alberta, 1890–1930: A History. *Historic Sites Services. Occasional paper*, (10), 412 p. [in Eng.]
48. MARTYNOWYCH, O. (1991). *Ukrainians in Canada. The Formation Years (1891–1924)*. Edmonton: Alberta University, Canadian Institute of Ukrainian Studies, 564 p. [in Eng.]
49. MEINIG D. W. (1979). The Beholding Eye: Ten Versions of the Same Scene. In: D. W. MEINIG, ed., *The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays*. Oxford and New York: Oxford University Press, pp. 33–48. [in Eng.]
50. NAHACHEWSKY, A. (1985). Ukrainian Dug-Out Dwellings in East Central Alberta. *Alberta Culture Historic Sites Service Occasional Paper*, (11). Edmonton, 286 p. [in Eng.]
51. NAHACHEWSKY, A. (2012). *Ukrainian Dance: A Cross-Cultural Approach*. McFarland Press. [in Eng.]
52. PETRYSHYN, J. (1985). *Peasants in the Promised Land: Canada and the Ukrainians, 1891–1914*. Toronto: James Lorimar & Company. [in Eng.]
53. STADEL, C. and LEHR, J. C. (1996). Gruppensiedlung der Mennoniten und Ukrainer in der Kanadischen Prairie. *Geographische Rundschau*, 47 (48), pp. 247–255. [in Ger.]
54. *Ukrainian-Canadian History, 1891–Present: A List of English-Language Secondary Sources (Monographs, Book chapters, Collections, Articles)*. [online]. Available at: https://umanitoba.ca/faculties/arts/departments/ukrainian_canadian_studies/media/Ukrainian_Canadian_History_biblio.pdf [in Eng.]

M. Hrymych

***The Ukrainian Cultural Landscape in the New World
through the Eyes of John Lehr***

Abstract

*John Campbell Lehr is a Professor of Geography and Senior Scholar of the University of Winnipeg (Manitoba, Canada). Most of his research and publications are devoted to the historical geography of ethnic settlements on the prairies of Western Canada, with particular emphasis on the process and pattern of settlement of Ukrainians, Hutterites, Mormons, and Jews. In his work he emphasizes the role played by the immigrants' in retaining their cultural and family ties as well as implementing the Canadian government's intentions and those of social institutions. One of his most prominent works is *Community and Frontier: A Ukrainian Settlement in the Canadian Parkland* (2011). It deals with a social and economic history of one of the oldest Ukrainian settlements in Western Canada – the Stuartburn colony, established in 1896.*

John Lehr has also researched Ukrainian agricultural settlement in Brazil and compared the behavior of Ukrainian settlers on the settlement frontiers of Canada and Brazil. The transfer of material culture from Ukraine to the two frontiers has also been the subject of his several publications.

John Lehr's research is based upon the analysis of government records, pioneer memoirs, and the Ukrainian and English language press of the Ukrainian Community with the focus on the mapping of cultural landscape of Ukrainian colonies and their outskirts.